

کنفرانس ملی یافته های نوین پژوهشی و آموزشی

عمران، معماری، شهرسازی و محیط زیست ایران

سوم دی ماه ۱۳۹۵ - تهران

National Conference of new research and training,
civil engineering, architecture, urbanism and environment of Iran

ارتقای سرزندگی خیابان بیست متری جوادیه با بکارگیری معیارهای رشد هوشمند

غزاله ایل کا^۱، زهراسادات سعیده زرآبادی^۲

^۱ کارشناس ارشد طراحی شهری، دانشگاه علوم تحقیقات واحد تهران، E-mail: ghazalehilka@gmail.com

^۲ استادیار دانشکده معماری و شهرسازی، دانشگاه علوم تحقیقات تهران واحد تهران، E-mail: zarabadi.s@gmail.com

خلاصه

سقراط در قرن پنجم پیش از میلاد گفته است: هدف اصلی از ایجاد شهرها تأمین نشاط و خوشبختی شهروندان است. این گفته‌ی سقراط رابطه‌ی دیرین مستحکم میان دو مفهوم "شهر" و "نشاط و سرزندگی" را به خوبی نشان می‌دهد. بر مبنای چنین دیدگاهی اساساً شهر دستگاه، وسیله یا مرکبی برای نیل به شادی و نشاط و سرزندگی تلقی می‌شود. از سوی دیگر خیابان‌های شهری همان طور که جین جیکوبز می‌گوید، حیاتی‌ترین اندام‌های یک شهر هستند زیرا بیشترین تعاملات اجتماعی بین شهروندان در این محیط‌ها شکل می‌گیرد؛ بنابراین لازم است چنین فضاهایی از یک محیط سرزنده بهره‌مند شوند. در خیابان‌های شهری هم سواره و هم پیاده حضوری شاخص و غالب داشته و هریک نیز خود را محق به استفاده از آن می‌دانند. در این میان نقش خیابان به عنوان مکانی برای تعاملات اجتماعی، دیدارها، برخوردها و صحنه حضور شهروندان شدیداً تضعیف شده است. این پژوهش به دنبال ارائه راهکارهای مناسب طراحی شهری برای بازگرداندن سرزندگی به محدوده طراحی است. بدین منظور با بررسی نظریات اندیشمندان و بهره‌گیری از تجربیات متأخر جهانی، طراحی با تکیه بر اصول رویکرد رشد هوشمند صورت می‌گیرد. رشد هوشمند یکی از دیدگاه‌های نوین در مفهوم مدیریت رشد است که در برابر الگوی گسترش حومه شهرها در ایالات آمریکا مطرح شده است و اصولی را برای توسعه متراکم و توسعه مجدد نواحی درون شهری مطرح می‌کند و به موازات آن‌ها برای توسعه متراکم، کاربری مختلط، دسترسی و حمل و نقل عمومی، ایده‌آل‌های رشد هوشمند پیوندی را با برخی از مفاهیم مرتبط نیز نظیر: حفاظت تاریخی، بازتوسعه محدوده-های درون شهری، محیط زیست گرایی، کیفیت بصری و ... برقرار می‌کند. در این پژوهش پس از بیان مسئله و ضرورت و

اهمیت پرداختن به آن، اهداف بیان شده، سپس چارچوب نظری بر اساس آن‌ها بررسی و در ادامه به معرفی محدوده به صورت موضوعی پرداخته می‌شود. در نهایت بر اساس داده‌ها و اطلاعات بدست آمده و تحلیل‌های صورت گرفته، اصول و معیارهای مورد نظر استخراج و راهکارهای مناسب ارائه می‌گردد.

لغات کلیدی: خیابان شهری، سرزندگی، رشد هوشمند، خیابان بیست متری محله جوادیه تهران

1. مقدمه

امروز تعداد زیادی از خیابان‌های شهری در خدمت ترافیک سواره و عبور و مرور وسایل نقلیه درآمده‌اند. این در حالیست که عابران پیاده در خیابان‌ها، علاوه بر عبور و مرور به مقاصد بسیاری از شهرها خدمت می‌کنند؛ از جمله رونق اقتصادی مراکز شهرها، سرزندگی فضاهای شهری، توسعه تعاملات اجتماعی و زندگی مدنی. در حالی که خیابان‌های شهری هر روز بیشتر از قبل مملو از اتومبیل، پریشانی، آشفستگی و بی‌ثباتی می‌گردند، به عنوان یک مرکز شهر، بازیابی اهمیت و اعتبار خود را به صورت مرکز تجاری، فرهنگی و تفریحی شهرها گوشزد می‌نمایند.

سرگذشت خیابان بیست متری جوادیه مانند بسیاری دیگر از خیابان‌های شهری تهران و سایر شهرها، به خصوص کلانشهرهای کشور است. این خیابان که سرزندگی و حیات خود را از کاربری‌های متنوع مجاور و مردمی داشت که به این خیابان به عنوان فضایی امن، راحت و با جذابیت بصری اعتماد داشتند، به تدریج با فراگیر شدن استفاده از اتومبیل، اطمینان خاطر، تعهد و زمینه‌های سرمایه‌گذاری جامعه را از دست داد. در این خیابان همچون سایر خیابان‌های شهری ما به دلایل گوناگون، حضور و فعالیت مردم کم‌رنگ شده است؛ این در حالی است که اگر این بافت‌ها دارای فضاهای امن و مطلوب و سرزنده باشند و در آنها تفریح سالم و شادابی به گونه‌ای سازمان‌یافته و مطابق با ارزش‌های جامعه میسر گردد، حضور فعال مردم و به تبع آن سرزندگی و زیست‌پذیری افزایش می‌یابد. با خروج ساکنان اصلی از این محله، که به دلیل فرسودگی بافت و مسائل و مشکلات اجتماعی رخ داده، به تدریج حس تعلق به مکان ساکنین نیز کم‌رنگ‌تر شده و به این ترتیب خیابان بیست متری جوادیه به تدریج کشش و جاذبه گذشته خود را از دست داده است. پیاده‌روها که عنصری مهم در خیابان‌های شهری برای تأمین ایمنی و اطمینان خاطر عابران می‌باشند، با تعرض اتومبیل‌ها و همچنین حضور بی‌نظم دست‌فروش‌ها روزبه‌روز تنگ‌تر و نامرغوب‌تر شدند. چرخه زندگی شهری نیز با استقرار و توسعه کاربری‌هایی که صرفاً با فعالیت‌های روزانه پشتیبانی می‌شده اند رو به افول نهاده شد. هرچند تقاضای ساکنان حوزه پیرامونی خیابان موجب شده که تنها واحدهای تجاری حاشیه‌ای روزانه در این خیابان شهری باقی بمانند؛ اما به دلیل عدم وجود طرح و برنامه‌ای که موجب فعالیت هماهنگ این کاربری‌ها شود و همچنین عدم وجود فضاهایی که موجبات فراغ خاطر استفاده‌کنندگان را فراهم کند و خدمات مورد نیازشان را به آن‌ها ارائه دهد، حضور مردم و سرزندگی درخور این خیابان به ویژه در بخش‌های جنوبی آن دیده نمی‌شود. بنابراین پتانسیل‌های موجود در خیابان و حوزه‌های پیرامونی، تصویر ذهنی خیابان به عنوان یک خیابان شهری متنوع در ذهن مردم و تراکم بالای ساختمانی و جمعیت زیاد در حوزه اطراف خیابان طلب می‌کند تا برای حفظ و تقویت این خیابان شهری ارزشمند تلاش و برنامه‌ریزی شود. در این تحقیق، تلاش بر آنست تا بستر مناسب جهت استفاده از این پتانسیل‌ها، باطراحی مناسب سیستم حرکتی و دسترسی و همچنین کالبد و عملکرد خیابان فراهم آید.